

УДК 7.012.001.891

УКРАЇНСЬКЕ АВАНГАРДНЕ МИСТЕЦТВО 1920-30-х РОКІВ ЯК СКЛАДОВА ОСНОВИ СУЧАСНОГО ДИЗАЙН-ПРОЕКТУВАННЯ

ГАЙОВА Інна, НИКОЛАЄВА Тетяна, БАРАНОВА Алла, ТОВСТЮК Лілія
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
innagayova@ukr.net

Мета роботи полягає в дослідженні витоків формальної композиції як складової сучасного дизайну. Розглянуто ключові аспекти творчості українських художників-авангардистів початку ХХ століття. Проведено дослідження принципів і підходів у їх роботах. Проаналізовано ескізи театрального костюма і декорацій як прикладу українського авангарду з метою вивчення засобів художньої виразності. Визначено три основні джерела українського авангарду: стародавнє мистецтво, народна творчість і західноєвропейське мистецтво.

***Ключові слова:** українське авангардне мистецтво, асоціативна композиція, формальна композиція, дизайн костюма.*

ВСТУП

Професійна підготовка дизайнерів передбачає розвиток у студентів здатності генерувати оригінальні ідеї і передавати образний зміст костюма. Сьогодні необхідним інструментом в роботі дизайнера є асоціативно-образне мислення, яке спрямоване на передачу змісту через образи і асоціації. Дизайнер перебуває в постійному пошуку прийомів і засобів вираження, здатних впливати на почуття людини [1–3]. В дизайні костюма особливого значення набуває формальна композиція, яка використовує абстрактні елементи: крапку, лінію, пляму і колір. Завдяки відсутності зайвих деталей ідея подібної композиції проявляється в концентрованому вигляді. Створення такої композиції лежить в основі розробки асоціативної форми в дизайні [1]. Відомо, що у мистецтві авангарду використовувалося саме формальна композиція, оскільки вона у найкращий спосіб передає сенс, а передача сенсу була абсолютним пріоритетом у творчості художників-авангардистів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданням роботи є: дослідити умови розвитку українського авангардного мистецтва; визначити джерела творчості українських художників-авангардистів; проаналізувати їх творчі принципи та підходи; вивчити засоби художньої виразності на прикладі ескізів театрального костюма і декорацій українського авангардного театру.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Мистецтво авангарду - це перш за все звернення до підсвідомого, де ключем до розуміння є символ. Авангардисти протиставили своє бачення

академічній школі живопису, продемонстрували новий підхід, концепція якого полягала у відмові від форми. Для них характерне порушення пропорцій, використання первинних форм і кольорів, вираження думки на мові знаків і асоціацій. Головна ідея в їх роботах часто завуальована. Дивлячись на них, ми можемо нескінченно відкривати нові грані сенсу [4]. Філософія авангардистів полягала в усвідомленні високої ролі мистецтва, здатного виявляти і врівноважувати дисгармонію суспільного мислення. Пошук духовності об'єднував різноманітні напрямки, як-от: абстракціонізм, кубізм, супрематизм. У творчості авангардистів очевидне домінування змісту над формою. Вони змогли протиставити глибоку психологічність і духовність всьому незначному й буденному. У духовному просторі авангардного театру яскраво простежується ідея катарсису, що сходить до Аристотеля і грецьких трагедій [4–6]. На тлі західноєвропейського авангардного мистецтва 20–30-х років український авангард вирізняло особливе національне звучання, що було пов'язано з попередніми історичними подіями. Українські авангардисти – це художники, які намагалися не тільки реалізувати свій потенціал і свіжий погляд на мистецтво, а й прагнули відродити вікову культуру свого народу [6].

Нам доступні оригінальні і самобутні зразки, що вціліли. Серед них твори образотворчого мистецтва, музики, літератури, а також мистецтва театрального оформлення в збережених ескізах костюма і декорацій. Театр як синтез усіх жанрів акумулює і збільшує кращі новаторські ідеї авангарду, включаючи його філософію.

В процесі розвитку український авангардний театр увібрав досвід найдавніших цивілізацій – від язичницького пантеїзму до стародавнього християнського коріння. Важливим джерелом творчості авангардистів було українське бароко [7]. Охоплені ідеєю піднесення національної самосвідомості авангардисти надихалися народною творчістю: керамікою, вишивкою, писанками, що привнесло в світ авангарду барвистість і теплоту. Національні культурні символи: український костюм, орнаменти, елементи декоративно-ужиткового мистецтва стали характерною особливістю української авангардної сценографії. Національне звучало в кольорах, орнаментах, в українських пейзажах, як це було в творах А. Мурашко, Д. Бурлюка, Ф. Кричевського [6].

Український авангард спирався багато в чому на численні і різнохарактерні європейські джерела, оскільки художники подорожували за кордон, навчалися в Європі, оберталися в західних богемних колах. Розуміючи прогресивність європейського шляху розвитку мистецтва, але залишаючись патріотами свого народу, вони прагнули зробити свої твори національними за формою і західними за змістом.

Український театр авангарду набув свого неповторного почерку завдяки таланту літераторів, режисерів, художників, музикантів, які подорожували світом з проектами і привносили досвід світового мистецтва в місцеве середовище. Неоціненний внесок у розвиток авангардного театру України зробили: Лесь Курбас - режисер і теоретик театру, художники: А. Хвостенко-Хвостов, А. Екстер, В. Меллер, А. Петрицький.

Українським художникам-авангардистам належить роль новаторів, які вперше об'єднали стародавнє мистецтво, народну творчість і

західноєвропейське мистецтво 20–30-х років. Сьогодні, як ніколи раніше, нам близька їх творча концепція, оскільки вона була спрямована на відродження національного духу у важкий для нашого народу час. Разом з тим, нас цікавить їх творчість, тому що вона є основою ідеї використання безпредметної асоціативної композиції в дизайн-проектванні.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження базувалося на вивченні філософії, історичного контексту та загальних умов творчості українських художників-авангардистів 1920-30-х років. Досліджено засоби художньої виразності на прикладі ескізів театрального костюма і декорацій українського авангардного театру. В результаті роботи визначено творчі джерела: стародавнє мистецтво, народна творчість та західноєвропейське мистецтво. Виокремлено основні творчі принципи і підходи, а саме: домінування сенсу над формою; використання символів і архетипів; інформативність форм і кольорів; еkleктика; цитування знакових елементів народного костюма.

З огляду на актуальність формування національної самосвідомості та тенденції світової моди, рекомендується подальше вивчення та використання зазначених принципів і підходів у дизайн-проектванні костюма.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чернышев О.В. Формальная композиция. Минск : Харвест, 1999. 312 с.
2. Николаева Т.В., Гайова І.Л., Николаева Т.І. Дизайн сучасного костюма на основі асоціативних трансформацій тектонічної структури народного одягу. *Art and Design*. 2020. № 1. С. 154-165.
3. Комплексне дизайн-проектвання: навчальний посібник / Т.В. Ніколаєва, Т.І. Ніколаєва, А.І., Баранова. К.: КНУТД, 2018. 256 с.
4. Бирюков С.Е. Черный квадрат. Мир как беспредметность. Москва: АСТ, 2019. 496 с.
5. Ростова Н.Н. Философия русского авангарда. М.: Проспект, 2019. 124 с.
6. Корниенко Н. Лесь Курбас и духовные основы украинского авангарда. URL: http://zn.ua/ART/les_kurbas_i_duhovnye_osnovy_ukrainskogo_avangarda.html.
7. Горбачев Д.Е. Анатолий Галактионович Петрицкий. Москва: Советский художник, 1971. 152 с.

HAIOVA I., NIKOLAEVA T., BARANOVA A., TOVSTUK L.

UKRAINIAN AVANT-GARDE ART IN THE 1920-30s AS AN ESSENTIAL COMPONENT OF THE BASIS OF MODERN DESIGN

The purpose of the work is to explore the origins of formal composition as a component part of modern design. The key aspects of creativity of Ukrainian avant-garde artists in the early 20th century have been studied. The research of principles and approaches in their work has been carried out. The sketches of theatrical costume and scenery as a component of the Ukrainian avant-garde have been analysed in order to determine its means of artistic expressiveness. Three main sources of Ukrainian avant-garde art have been identified: ancient art, folk art and Western European art.

Key words: *Ukrainian avant-garde art, associative composition, formal composition, costume design.*